

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Muusika õppekava

Koolimuusika eriala

Leiki Sild

**„MEELESPEA“ RÜHMA PÄRIMUSRINGI KONSERT „PAISTA, PÄÄVAKENE“ PUHJA
LASTEAIAS „PÄÄSUSILM“**

Loov-praktilise lõputöö kirjalik osa

Juhendaja: Celia Roose, MA

Viljandi 2024

Resüme

“Meelespea” rühma pärimusringi kontsert “Paista, päävakene” Puhja lasteaia “Päsusilm”

Käesoleva loov-praktilise lõputöö kirjalikus osas teen ülevaate oma õpikogemusest, rahvalaulu, laulumängude ja pärimustantsu rollist alushariduses, enda pärimusringi läbiviimisest ning tutvustan kontserdi “Paista, päävakene” kontseptsiooni ja repertuaari. Kontserdil kõlavad nii loodusteemalised laulud kui ka vanu tööprotsesse tutvustavad laulud. Lisaks regilauludele mängitakse laulumänge ja tantsitakse karmoška saatel. Kontserdil on tegevustesse kaasatud ka emad. Kontsert toimus 9. mail Puhja lasteaia saalis koostöös “Meelespea” rühma õpetajatega.

Võtmesõnad: pärimusring, lasteaed

Abstract

Paista, päävakene* folklore class concert of *Meelespea* group in Puhja kindergarten *Päsusilm

In the written part of this creative-practical thesis, I give an overview of my learning experience, the role of folk songs, song games and traditional dance in early childhood education, conducting my own traditional class, and introduce the concept and repertoire of the concert *Paista, päävakene*. The concert features both nature-themed songs and songs introducing old work processes. In addition to folk songs, singing games are played and dancing accompanied by karmoška. Mothers are also involved in the activities at the concert. The concert took place on May 9 in the Puhja kindergarten hall in cooperation with the teachers of the *Meelespea* group.

Keywords: folklore class, kindergarten

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Õpikogemuse kirjeldus ja analüüs.....	5
1.1 TÜ VKA-eelne õpikogemus.....	5
1.2 Õpikogemus TÜ VKA-s.....	6
2. Rahvalaul, laulumäng ja pärimustants alushariduses.....	7
2.1 Rahvalaulud.....	8
2.2 Laulumängud ja pärimustantsud.....	8
3. Pärimusring Puhja Lasteaia „Meelespea“ rühma lastega.....	9
3.1 Pärimusringi tegevus.....	10
3.2 Kontserdi kontseptsioon.....	11
3.3 Repertuaar.....	12
Kokkuvõte.....	14
Kasutatud allikad.....	15
Lisa 1. Repertuaar.....	16
1.1 “Paista, päivakene”.....	16
1.2 “Kokku, koorekene!”.....	16
1.3 “Klopandi”.....	17
1.4 “Ingliska”.....	17
1.5 “Labajalg”.....	18
1.6 “Üks ühte ja kaks ühte”.....	18
1.7 “Kee, pada!”.....	19
1.8 “Veeri, päivakene!”.....	19
Lisa 2. Kontserdi kuulutus.....	20

Sissejuhatus

Käesoleva loov-praktilise lõputöö kirjalik osa annab ülevaate 9.mail 2024 aastal Puhja lasteaias “Pääsusilm” toimunud “Meelespea” rühma pärimusringi kontserdist. Loov-praktilise lõputöö kirjalik osa koosneb kolmest peatükist. Esimeses osas analüüsin oma varasemat õpikogemust ja Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia (edaspidi TÜ VKA) aegseid õpinguid. Teises osas kirjeldan rahvalaulu ja laulumängude põhilisi tunnuseid, kolmandas osas tutvustan enda läbiviidud pärimusringi tegevusi, kontserdi kontseptsiooni ning valitud repertuaari.

“Meelespea” rühma 4-5-aastaste lastega läbi viidud pärimusringis said lapsed tuttavaks oma muusikalise emakeelega, mängida erinevad laulumänge, laulda regilaule, musitseerida pillidel ning tantsida elava muusika saatel. Laul, millega alustasime oma ringitunde, sai ka kontserdi pealkirjaks “Paista, päävakene”.

Täna oma loov-praktilise lõputöö juhendajat Celia Rooset väga põhjaliku juhendamise ja abi eest. Samuti olen tänulik Puhja lasteaiale pärimusringi läbiviimise võimaldamise eest. Veel soovin tänada ka kõiki endisi õpetajaid, õppejõude ja toetajaid, kes on mind nende aastate jooksul aidanud.

1. Õpikogemuse kirjeldus ja analüüs

1.1 TÜ VKA-eelne õpikogemus

Olen sündinud ja kasvanud Tartu-Viljandi maantee ääres asuvas Puhja alevikus. Meie alevikus on elanud ja töötanud esimene eestlasest luuletaja Käsü Hans ning helilooja Aleksander Läte. Viimase järgi on ka nimetatud kohalik kollektiiv – naiskoor “Läte”. Samuti avati ka renoveeritud kohvik-restoran „Käsü Hans“, mille sisekujunduses on trükitud tema nutulaul „Oh! Ma waene Tardo liin...“.

Esimesi muusikalisi tegevusi mäletan juba lasteaiast. Mõned laulud on siiani meeles, näiteks „Pannkoogi söömise laul“, kus moosiviirud olid kõrvuni ja lapsena tundus see moos veel eriti magus olevat. Mäletan ka esinemiskogemust lasteaias lõpupeol lauludega „Muinasjutu kodu“ ja „Olen laululaps“, mis pani aluse minu muusikalisele arengule.

Lasteaiast kooli üleminek tõi endaga kaasa mudilaskooris ning hiljem ka lastekooris laulmise kogemuse. Alates 2. klassist alustasin klaveriõpinguid Puhja kooli muusikaklassis, kus pilli õppimise juurde kuulusid ka solfedžotunnid. Muusikaklassis osalemine inspireeris mind lapsepõlve parima sõbrannaga mängima klaverikooli, kus mina olin õpetaja ja sõbranna õpilase rollis. Muidugi päris klaverit mul polnudki, vaid Casio süntesaator, millel oli noodijoonestikuga ekraan, kus oli näha, mis nooti ma parasjagu mängisin. Mudilaskoorist meenuvad proovid Puhja vana koolimaja aulas, kus mängisime erinevaid ringmänge ja kõik laulud õppisime kuulmise järgi. Võimalik, et siit tuleneb ka minu hilisem huvi pärimusmuusika vastu, sarnanedes olemuselt lapsepõlves kogetud heade emotsioonide ja õppemeetodite poolest.

Väga mälestusväärseks kujunes 2002. a minu esimene koolinoorte laulupeol käik Tallinnasse. Laulupeol kõlanud ühendkoori laul „Ei ole üksi ükski maa“ koos tuntud solistidega jättis mulle unustamatu mulje. Paralleelselt põhikooliga lõpetasin edukalt ka klaveriõpingud. Gümnaasiumis õppimise ajal jätkasin laulmist lastekooris ja hiljem liitusin naiskooriga „Läte“. Laulsin seal koos oma emaga I-aldi häälerühmas ning teen seda siamaani, küll nüüdseks ilma emata. Hiljuti oli naiskooril “Läte” juubelikontsert, täitus 20. tegutsemisaasta. Mina olen laulnud naiskooris vahelduva eduga juba 16 aastat. Leian, et koorilaul on väga oluline kogukonna ühendaja, kultuuri edasikandja ning ka kasulik ja meeleolukas ajaviide.

Peale Puhja gümnaasiumi lõpetamist ei teadnud ma täpselt, kuhu edasi liikuda. Pidasin enda klaverimängu oskust ebapiisavaks ja seetõttu loobusin mõttest minna õppima muusikaõpetajaks. Asusin õppima hoopis Viljandi kutseõppekeskuses puit- ja kivehitiste restauraatori erialale. Olen kutsetunnistusega müürsepp ning armastus looduskividega töötamise vastu saadab mind tänaseni. Kutsekooli lõpetades jäin ootama oma esimest poega, kolm aastat hiljem sündis ka teine poeg.

2017. aasta sügisel asusin tööle Tartu lasteaias õpetaja abina erivajadustega laste rühmas.

Nendega koos muusikatundides käies leidsin end ühel hetkel mõttelt, et ka minust võiks saada muusikaõpetaja. 2018. aasta kevadel tegin sisseastumiskatsed eripedagoogika ja lasteaiaõpetaja erialale, kuid jäin napilt välja. Sellel ajal jäin kolmandat korda lapseootele ning otsustasin kasutada kodusoleku aega ka TÜ VKA koolimuusika erialale sisseastumiskatseteks valmistumiseks. Selle tarbeks lasin oma korterisse toimetada ühe päris klaveri, mis inspireeris mind harjutama ja oma klaverimängu oskusi edasi arendama. Otsisin välja oma muusikaklassi õpingute aegsed noodid ning nägin harjutamisega palju vaeva. Õppisin selgeks kaks pala ja lastelaulu, mida esitada sisseastumiskatsetel. 2019. aasta kevadel kandideerisin eripedagoogika erialale Tartu Ülikoolis ning seekord ka koolimuusika erialale TÜ VKA-s. Eripedagoogikasse vastuvõtmisest jäi seekord puudu vaid 0,75 punkti, aga koolimuusika erialale võeti mind vastu.

1.2 Õpikogemus TÜ VKA-s

Seoses lapse sünniga võtsin esimesel õppeaastal akadeemilise puhkuse, kuid osalesin muusikateooria ja muusikaajaloo ainetel. Sel aastal toimus ka koroona-pandeemia tõttu koolide sulgemine. Minu elukorraldusega sobis see sel ajal hästi, sest sain aidata oma vanemat poega 1. klassi koduõppega ning tegeleda kõige muu kõrvalt ka enda valitud õppeainete omandamisega.

2020. aasta sügisel alustasin uuesti I kursusel õppimist ning peamised õppeained olid: praktiline harmoneerimine klaveril, põhipill, lisapill väikekannel, Orffi süsteemi alused, eesti pärimusmuusika I, rütmika ja hääleseade tunnid. I kursuse õppeained olid edasiseks õppetöoks väga olulised, sest järgnevatel aastatel oli õpitud teadmisi vaja loengutes ka rakendada. II kursusel õppisime lisapillina plokkflööti, saime teadmisi alusharidusest ja alushariduse muusikaõpetuse didaktikast ning arranžeerimisest. Jätkus muusikateooria õppeaine, pärimusmuusikale lisandus pärimustantsu praktika ning alustasime koorijuhtimise õppeainetega. Kooritööga seotud õppeained olid väga huvitavad, pingutust nõudvad aga ka kasulikud ning õppejõud soovitas mul sellega edasi tegeleda. III aastal valisin koorijuhtimise õppesuuna, mis andis võimaluse praktiseerida oma koorijuhtimise oskusi praktikakoori ees. Õppisime lisaks Kodaly süsteemi aluseid ja rahvalaulu õpetamise didaktikat. Sel aastal lõppes ka muusikateooria kursus, mis oli üks keerulisemaid ja kurnavamaid. IV aasta sügissemestriga lõppes põhipilli kursus, viimase lisapillina õppisin algtasemel mängima kitarril.

Minu lemmikained läbi aastate on olnud pärimusmuusika I ja II, rahvalaulu õpetamise didaktika, pärimustantsu praktika ja loovmäng. Ka muusikateooria kursused võin liigitada lemmikainete alla, sest vaatamata ülesannete keerukusele on see olnud kõige kasulikum õppeaine minu muusikalisel teekonnal.

Alustades õpinguid koolimuusika erialal ei seadnud ma eesmärgiks, et pean kindlasti jõudma diplomini. Kuid niimoodi samm-sammult olen jõudnud lõputöö tegemiseni. Sessioonõpet pere ja töö kõrvalt on olnud väga keerukas ühendada. Pidevalt on saatjaks ebakindlus ja saamatuse tunne, kuid igale raskele olukorrale olen leidnud lahenduse ning iga töö on saanud positiivse tulemi. Mul on selle üle hea meel, et sain siit koolist palju vajalikke praktilise oskusi muusikaõpetaja tööks – erinevate instrumentide tundmine, rütmitöö, pärimuslaul ja -tants, kooritöö, praktiline harmoniseerimine ja muusikateoreetilised teadmised. Olen kindel, et minu isiklik õpikogemus jätkub ka peale ülikooli lõppu ning kõige rohkem õpin töö käigus.

2. Rahvalaul, laulumäng ja pärimustants alushariduses

Pärimusmuusika viljelemine lasteaiaaeglastega pakub rõõmu kõigile osalistele. Paljudes Eesti lasteaedades on pärimuskultuuri ja traditsioonide hoidmine aukohal, kutsutakse esinema rahvamuusikuid, toimuvad pärimushommikud või -nädalad ning korraldatakse pärimusringe.

2.1 Rahvalaulud

Eestis hakati rahvalaule koguma alates 1877. aastast Jakob Hurda eestvedamisel. Alates 20. sajandi algusest sai huvi rahvamuusika vastu teadusliku aluse, kui Eesti Üliõpilaste Seltsi raames alustati rahvaviiside süstemaatilist kogumist. Rahvaluule kogumistel olid kirjapanijateks suuremas osas Peterburi Konservatooriumi üliõpilased: August Topmann, Juhan Aavik, Mart Saar, Peeter Süda, Johannes Kärt, Cyrillus Kreek jt. Tänu Soome muusikateadlase Armas Otto Väisänenile said fonogrammiga tuttavaks noored eesti viisikogujad ning tema üleskirjutused olid samuti teistele eeskujuks. Eesti Rahvaluule Arhiiv asutati 1927. aastal, millest sai eesti rahva ajaloo varaaht (Sarv, 2002).

Eesti rahvalaulud jagunevad vanemateks ehk regilauluks ja uuemateks ehk lõppriimilisteks lauludeks. Vanema rahvalaulu tunnusteks on algriim, parallelism ja trohheiline värsimõõt. Meloodiaid iseloomustab kitsas intervalliline ulatus ning välja kujunemata helilaadiline alus. Vanema rahvalaulu tekkeajaks arvatakse olevat II-I aastatuhandet eKr, kuid esimesed meile teadaolevad regilaulutekstid pärinevad 1660. aastatest. Regilaulu levikut on mõjutanud meie ajaloos toimunud sõjad, ülestõusud, katkud ning näljahädad. Vaatamata üleelamistele elasid laulud edasi, sest säilisid tavapärased esitussituatsioonid põllutöödel, metsas, heinamaal ja kodus. 18. sajandil hakkas seoses kaubanduse elavnemise ja koolihariduse leviku tõttu kujunema uuem rahvalaul. See on lõppriimiline salmilaul, mille viisid toetuvad peamiselt funktsionaalsele harmooniale ja tekst on

kirjakeelsem (Jaago, 2005; Lintrop, 2006; Rüütel, 2012).

Regilaulus pole tekst seotud kindla viisiga, kasutusel olid rühmaviisid, kus ühe viisiga lauldi erinevaid tekste. Regilaulude sisu edasiandmiseks on oluline rakendada laulmisel traditsioonilise esitustiili tunnuseid nagu varieerimine, erinevad rütmistiilid, meetrumivabadus, rinnaregistri kasutamine jne. Rütmistiil võib olla kas kõnelähedane ehk retsitatiivne, venitustega ehk svingiv või laulev. Eeslaulja on see, kes tunneb teksti, on leidnud sobiva viisi, valib esitamiskõrguse vastavalt laulu funktsioonile ning laulab koos kooriga või üksi. Tähtis on see, et laul kulgeks katkematult. Selleks on traditsiooniliselt kasutatud ettehaaravat sisseastumist ehk leegajust, mille käigus liitub koor viimastel silpidel. Üksi lauldes oli mõnedes piirkondades levinud vahelthingamine ehk laulja hingas siis, kui õhk otsa sai ehk kasutas loomulikku hingamise pikkust, kuid see toimus värsirea jooksul, mitte lõpus, saavutades niimoodi katkematu laulmise tunde (Roose, 2003).

Ungari rahvamuusikateadlase Zoltán Kodály muusikahariduse kontseptsiooni üks põhimõtte on, et tähtsaim on õpetamisel kasutada oma maa rahvamuusikat, sest rahvalaul on lapsele kui muusikaline emakeel (Ney, 2014). Veljo Tormis ütles artiklis „Rahvalaul ja meie“ (1972), et regilaulu tundmaõppimisega võiks alustada juba lasteaiast, selle lauluga on kerge kaasa tulla ja seda ühiselt laulda. Ka Rüütel (1999) leiab, et emakeelse muusika keskel üles kasvamine arendab lapsi igakülgset ning võimaldab loovat eneseteostust.

Regilaulud sobivad hästi alusharidusse, kus õpetaja on eeslaulja rollis ja lapsed saavad korrata, sest viisid on väikese ulatuse ja astmelise liikumisega. See aitab lastel õppida oma häält juhtima. Õpetaja peaks eelistama üherealisi viise, valima sobivaid teemasid ning eakohaseid tekste. Regilaulude abil saab arendada laste loovust naljavärsse mõeldes, mõtte loogikat ahellaule lauldes või mõeldes mõtteriime lihtsamates looduslauludes. Regilaulude laulmine aitab ka mälu treenida, kui iga järgnevat värsirida laulab eest erinev laps (Roose, 2003).

2.2 Laulumängud ja pärimustantsud

Laulumängudes on ühte sulanud laul, draamaelemendid, tantsuline või sportlik tegevus. Liikumistüüpide põhjal jaotatakse laulumängud voor-, ring- ja viirumängudeks ning eseme edasiandmise mängudeks. Sisust, vormist ja vanusest lähtudes jaotatakse laulumängud vanemateks ja uuemateks laulumängudeks. Vanemad laulumängud on regivärsilised, neis vahelduvad draama ja laul. Uuemad laulumängud on aga lõppriimilised, vahetantsudega, kogu tegevust ringis või viirgudes saadab laul (Roose, 2003; Suits, 2018).

Pärimustantsud on põlvest põlve edasi kantud tantsud, mida tantsitakse oma rõõmuks seltskondlikel eesmärkidel. Pärimustantsud saab liigitada voor- ja sõõrtantsudeks, rühmatantsudeks

ja paaristantsudeks. Voor- ja sõõrtantse saab tantsida nii ühe- kui paarikaupa vooris tantsides ja erinevaid mustreid ja värvaid moodustades. Voortantsud on iidsete algupärased tantsud, kus hoitakse üksteisel õlgadest või kätest ning tantsitakse labajalasammuga erinevaid mustreid. Rühmatantsud ehk kontratantsud pärinevad Inglismaalt ning on meile jõudnud tänu meremeestele. Tantsukujunditeks nendes tantsudes on vastamisi tantsimine, viirgudes liikumine, kätlemine, promenaad, värvates põimumine. Paaristantsud on Euroopas levinud juba keskajast ning on lihtsad ja sundimatu liikumisega tantsud paarilisega (Roose, 2003).

Laulumänge mängides õpivad lapsed tegema valikuid, teineteisega kontakti looma ning need arendavad lapse esinemisjulgust. Mängude õpetamisel ja mängimisel võib ette tulla takistusi, enamasti seoses kätest kinni hoidmise murega. Selle vastu võib aidata näiteks laste vahel kaisukaru vahelülina kasutamine. Laulumängu õpetamist peaks tavaliselt alustama laulu õppimisest. Teinekord on ka hea rääkida mänguga seonduv lugu enne laulu õppima hakkamist, et äratada lastes emotsioone mängusituatsioonideks. Mängulusti aitab lisada ka erinevate rekvisiitide kasutamine, et mängud lõbusamad oleksid (Roose, 2003; Suits, 2018).

Lastele tantsude õpetamiseks võiks saateks kasutada elavat muusikat, sest pillimängija saab arvestada laste veel arenevat rütmitunnetust ning muuta vajadusel saate tempot või iseloomu. Nii pannakse alus tantsija ja muusiku koostööle. Lastele puhul ei tohiks neid kammitseda liigsete detailide viimistlemisega. Tantsude õpetamisel võib alustada ka erinevate mängude ja lauludega, milles on tantsuga sarnanevaid liikumiskujundeid.

3. Pärimusring Puhja Lasteaia „Meelespea“ rühma lastega

TÜ VKA õpingute jooksul pidime läbi viima pedagoogilist praktikat. Sain võimaluse teha seda oma praegusel töökohal. Kuna mul polnud tööülesannete hulgas muusikategevust, otsustasin teha oma pärimusringi ning sellega koos ka oma lõputöö kava. Tööandja poolt selles osas piiranguid polnud ning valisin ringi läbiviimiseks 4-5-aastaste lastega „Meelespea“ rühma.

Saanud inspiratsiooni Kreete Viira väikelaste laulu- ja mänguringist Viljandi Pärimusmuusika Aidas, otsustasin juba suvel alustada ettevalmistustöid, valmistades lastele sobivaid rütmipille. 2023. aasta suvepuhkusel kogusin tutvusringkonnast tühjad üllatusmunad, et täita need kõrisevate toiduainetega ja heegeldasin neile lõngast ümbrised. Soovisin tuua oma tundidesse ka looduslikke materjale ning selle tarbeks tõin metsast vahtra võsusid ja lõikasin nendest kõlapulga-suurused jupid, et kasutada neid oma muusikategevustes.

3.1 Pärimusringi tegevus

„Meelespea“ rühma pärimusring alustas tundidega 2023. aasta septembris. Tunnid toimusid iganädalaselt teisipäeviti ja nende pikkus varieerus 20-30 minuti vahel. Tunnid sisaldasid laulmist, tantsimist, pillimängu ja erinevaid loovaid ülesandeid. Pärimusringi viisin läbi rühmaruumides, kuid erandina ühel korral talvisel matkal paksu metsa sees, teisel korral rühma rõdul ning kontserdi kuupäeva lähenedes tegime proovi ka saalis.

Esimene regilaul, mida laulsime, oli „Paista, pävakene“. Sellest sai ka meie tunni alguse laul. Katsetasin erinevaid esitusviise, kuid lõpuks jäime ikkagi murtud värssidega kiigerütmi juurde. Selle laulu juurde kasutasin vahendina kollasest tüllist kokku keeratud palli, mida laulu saatel ringis edasi anti. Laulu sõnade õppimiseks printisin välja iga värsirida iseloomustava pildi – päike, pärg, äestaja ja äke, kündja ja kübar, vahimees ja värav, kubjas ja kuub. Nägin, et see on väga efektiivne moodus lapsel võõraid sõnu paremini meelde jätta ning nendest aru saada. Kinnitasin need pildid rühma tagumise toa kapiustele ning need jäid sinna mõneks nädalaks ja olid igapäevaselt silme ees. Ka teiste laulude õpetamisel oli kasutusel pildimaterjal - „Kee, pada!“, „Veeri, pävakene“, „Kokku, koorekene“, „Mart üppab, Mart kargab“.

Laste liikumisvajaduse rahuldamiseks tantsisime lihtsamaid pärimustantse ja mängisime erinevaid laulumänge. Meie mängisime ringmänge „Üks ühte ja kaks ühte“ ja „Klopandi“. Viirumängud „Need tondid tulevad kaugelt maalt“ (Tartu) ja „Hanemäng“ (Jõelähtme) pakkusid lastele palju elevust. Tantsudest tantsisime laulu saatel voortantsu ning õppisime Inglismaalt pärinevat rühma- ehk kontratantsu „Ingliska“. Selle tantsu saatmiseks kasutasin tundides algselt plokk-flööti. Karmoška mängima õppimise soov oli mul olnud juba pikka aega, seega otsustasin „Ingliska“ tantsu jaoks see partii pillil selgeks õppida ja lapsi tantsuks saata. Voortantsu õpetamiseks ja lookleva liikumise ilmestamiseks vaatlesime pehmet ussi-kujulise mänguasja liikumist ning seetõttu nimetasime eestantsijat hüüdnimega „ussi pea“. Tegime tutvust ka tänapäevaste pärimusmuusika töötlustega ning lapsed improviseerisid tantsuliigutusi ansambli Angus esituses kõlava „Klopandi“ ning Trad.Attack „Kooreke“ järgi.

Kasutasin oma tundides erinevaid muusikalisi instrumente – väikekannel, cajon, kellamäng, plokkflööt, ksülofon, isevalmistatud kõristid, roopill, kõlapulgad ja karmoška. Väikekandle õpetamiseks oli piiranguks vaid ühe pilli olemasolu, kuid sellele vaatamata õnnestus igal lapsel ikkagi kandlemänguga tutvust teha.

Pärimusringis said lapsed ka improviseerida. Laul „Paista, pävakene“ oli hea võimalus oma värsiridade improviseerimiseks. Olles laulnud tunni alustuse laulu ühe korra läbi, algas uus ring improviseeritud värssidega. Tund tunnilt läksid lapsed julgemaks ning neile see võimalus väga meeldis. Hakati soovima vahvaid soove rühmakaaslastele, õpetajatele ning sooviti, et päike paistaks

isegi sõbra isa ATV peale. Improviseerimise võimalus oli ka laulumängus „Klopandi“, kus mõtlesime üheskoos erinevaid uusi tegevusi, millele mõtlesime laulustiilis vastava sõna ja liigutuse. Improviseeritud liigutuste mõtlemist kasutasin ka kahe laulu õppimisel. Mardipäeval laulsin lastele „Mart üppab, Mart kargab“ ning palusin lastel mõelda, milliseid liigutusi sobiks nende sõnade ajal teha. Sellest laulust ja liikumisest kujunes soovilugu, mida sooviti ka veel jaanuaris laulda. Teine laul, millele improviseerisime liigutused, oli „Kokku, koorekene!“. Nägin, et tänu nendele liigutustele oli lastel lihtsam neid sõnu ja värsside järjekorda meelde jätta ning laulu veel lõbusamaks muuta. Suure elevuse maandamiseks ja vaiksemate tegevuste juurde edasi liikumiseks laulsime neid kahte laulu alati viimasel korral hääletult, ainult liigutustega.

3.2 Kontserdi kontseptsioon

Kontserdil kõlavad laulud tutvustavad erinevaid vanu tööprotsesse, mille juurde on lauldud. Kontsert algab päiksetõusuga, päeva jooksul tehakse erinevaid töid ja tegemisi, ka lõbutsetakse veidi ning lõpuks veereb päike õhtusse. Lapsevanematele soovime näidata aasta jooksul õpitud laule, tantse, mängu ja anda teadmisi pärimuskultuuri olulisusest. Kava pole üles ehitatud ainult laste esitlustele, vaid sinna juurde on oodatud ka vanemate osalus.

Kontsert toimub 9. mail kell 16.30 ning seda aitavad läbi viia rühmaõpetajad. Meie kontserdi laulud on pärit üle Eesti, et tutvustada erinevaid piirkondi. Kontserdi vahetekstid koostas inise. Soovisin kontserdi läbiviimisel kaasata tervet rühma meeskonda ning nii said õpetajad oma ülesande teksti lugemisel, tantsimisel ja slaidide vahetamisel.

Kava toimumise ajal kuvatakse projektoriga saali seinale esitlus, millel on eraldi iga laulu, mängu ja tantsu pealkiri ning iseloomulikud pildid või elemendid. Olen loonud ka lastega tehtud intervjuudest videomontaaži, mille vaatamine toimub kava lõpu poole, peale kuuendat laulu. Laulude sõnad, viisid ja viited on välja toodud töö lõpus (vt lisa 1). Samuti on lisades kontserdi kuulutus (vt lisa 2).

Järgnevalt kirjeldan kontserdil kõlavaid laule, laulumänge ja tantse nende kontserdil esitamise järjekorras.

3.3 Repertuaar

„Paista, pävakene“ (vt lisa 1.1)

Kontserdi avalauluks on “Paista, pävakene”, mida oleme harjunud ka oma tundide alguslauluna laulma. See sümboliseerib hommikust päikesetõusu, päeva algust. Päikene on see, kes kõiki maa ja ilma asju liigutab, meie püüame oma elu tema järgi sättida.

Esitlusel on kujunduses kasutatud laulu värsse iseloomustavaid pilte.

Laul on üherealise viisi, kiigeviisi rütmiga (vahelduvad lühike-pikk rütm), viisi ulatus kvardi piires.

„Kokku, koorekene!“ (vt lisa 1.2)

Algselt oli see töölaul, mida lauldi või tegemise ajal. Lastele õpetasin selle laulu, et tutvustada vanu töötegemise viise ja laule. Õppimise protsessis kasutasime laulu saateks liigutusi.

Kontserdil laulame laulu kaks korda läbi.

Selle laulu mõtte edasiandmiseks on esitlusel näha koorekirm ja tükk võid.

Laulu esitame kõnelähedase rütmiga ja toome esile sõnarõhud, et imiteerida või tegemise rütmi.

„Klopandi“ (vt lisa 1.3)

Laulumängu sõnad on väljamõeldud keeles, kus igas salmis ainult esimene sõna väljendab mingit kangavalmistamisega seotud etappi.

Esitlusel kuvatakse refrääni sõnad seinale ning oodatakse lapsevanemaid kaasa laulma.

Selle laulu viis on väga lihtne, kulgeb kahe kõrvuti oleva astme vahel.

„Ingliska“ (vt lisa 1.4)

Kahe tuuriga tants 2-osalises meetrumis, kus esimeses tuuris toimub vastastikku liikumine ja teises tuuris toimub kohapeal vastastikku tantsimine, kus ti-ti-ta sammuga pööratakse ennast vasakule ja paremale.

Tantsu saateks mängin mina karmoškal.

„Labajalg“ (vt lisa 1.5)

Vahvate sõnadega tantsulaul. Esitlusel on mõned laulusõnad pildiga ilmestatud (puupöörad ja naelad) samuti ka animeeritud ring ja kägar. Laulu vormiks on kaherealine viis, kus suurim hüpe melodias toimub kvardi piires.

Tantsu käik: emad kutsutakse oma lapse juurde, võetakse kätest kinni, mina hakkan seda „ussi“ vedama ja eest laulma. Püüame labajalasammuga liikudes moodustada erinevaid kujundeid: ring, look, kägar, uss. Enne tantsima hakkamist toimub emadele väike labajalassammu õpetus.

„Üks ühte ja kaks ühte“ (vt lisa 1.6)

Selle laulumänguga saavad selgeks numbrid ühest kuueni ning lapsed saavad ka mälu treenida.

Slaidi kujunduses on kasutatud numbreid 1-6

Laulumängu viis on laste jaoks liiga laia ulatusega – äärmiste helide vaheliseks intervalliks on

väike septim. Samas suurim hüpe meloodias on kvint. Küll aga oleme seda piisavalt palju laulnud, et viis kinnistuks ning mõnede laste jaoks pole see enam probleemiks. Kontserdil loodan ka vanemate osalusele.

Mängu esimeses pooles liigutakse ringis kätest kinni, vahetantsus sõnade „jah, jah, jah“ laulmisel plaksutatakse, seejärel pööreldakse koos oma emaga kätest kinni hoides. Lihtsustasin antud laulumängu liikumist, et laulumäng kulgeks sujuvamalt ja suuremate katkestusteta. Mängu kirjelduses on üks mängija ringi keskel, kes refrääni ajal otsib omale sõbra, kellega tantsu keerutada ning teised ringisoliigid plaksutavad neile saateks.

Video

Filmisin nelja pärimusringi lapsega intervjuud ja lõigud kõigi laste kandlemängust, mille sidusin kokku videomontaažiks. Video vaatamine annab võimaluse hetke koos istuda ja puhata ning laste pilgu läbi meie pärimusringi tegevustega tutvuda.

„**Kee, pada!**“ (vt lisa 1.7)

Laulu sissejuhatuses kõlab arhiivisalvestuselt Liidia Kampuse kirjeldus sellest, kuidas tema ema talle seda laulu laulis. Selle salvestuse kuulamisega soovisin lastele ja lapsevanematele tutvustada, kuidas me need laulud pärinud oleme.

Nagu „Kokku, koorekene!“ on ka selle laulu puhul tegemist töölauluga, mida on supi keetmise juures lauldud. Supikeetmise laulu kaudu õppisime tundma ka erinevaid maatöid – puude raiumine, äestamine, naerite kakkumine jne.

Laulu viis on üherealine, kvardi ulatuses ning suurim hüpe viisis on väike tertis.

„**Veeeri, päivakene**“ (vt lisa 1.8)

Laulu sõnad on pärit Puhjast, kuid viisiks valisin Kodavere viisi, mis on läbi erinevate muusikaõpikute tuntuks saanud. Laste jaoks lihtsustasin viisi vormi, jättes ära refrääni, sest nii on lastel hõlpsam laulu sõnu meelde jätta ja korrata. Laulu sõnad panin kokku kahest Puhjast üles kirjutatud laulust. Kohandasin sõnu laste jaoks suupärasemaks ning kirjakeelsemaks.

Laulu viis on üherealine.

Kokkuvõte

Loov-praktilise lõputöö kirjaliku osa eesmärgiks oli anda ülevaade Puhja lasteaia “Meelespea” rühmaga läbi viidud pärimusringi kontserdi kavast “Paista, päävakene”.

Kirjaliku töö esimeses osas tutvustasin oma senist õpikogemust, teises kirjeldan rahvalaulu, laulumängu ja pärimustantsu rolli alushariduses. Töö kolmandas osas annan ülevaate “Meelespea” rühma 4-5-aastaste lastega läbi viidud pärimusringi tegevustest, kontserdi kontseptsioonist ja repertuaarist.

Pärimusringi tunnid toimusid teisipäeviti alates 2023. aasta sügisest. Tundide käigus said lapsed tuttavaks erinevate regilauludega ja laulumängudega üle Eesti. Meie tunni alguslaulust “Paista, päävakene” sai ka kontsert oma pealkirja. Emadele pühendatud kontsert toimus 9. mail 2024. aastal kell 16.30 Puhja lasteaed “Päsusilm” saalis. Kontserdi videole jäädvustamisega oli abiks “Meelespea” rühma lapsevanem.

Kasutatud allikad

Eesti rahvamuusika antoloogia. *Helisalvestusi Eesti Rahvaluule Arhiivist.*

<https://www.folklore.ee/pubte/eraamat/rahvamuusika/ee/index>

Folklore. *Eesti regilaulude andmebaas.* <https://www.folklore.ee/regilaul/andmebaas>

Jaago, T. (2005). Rahvalaul. M. Hiiemäe (toim), *Regivärsist netinaljadeni. Sissejuhatus rahvaluulesse* (lk 79-90). Kirjastus Koolibri.

Lintrop, A. (2006). Saateks. Kas regilaul on surnud? A. Lintrop (toim), *Regilaul – esitus ja tõlgendus* (lk 7-11). Eesti Kirjandusmuuseum.

Ney, M. (2014). Zoltán Kodály muusikahariduskontseptsioon. K. Kiilu & A. Sepp (koost), *Muusikaõpetuse didaktika* (lk 156-185). Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia.

Pullerits, M. & Urbel, L. (2003). *Muusikaõpik 2. klassile.* Avita.

Roose, C. (2003). *Kooli folkloorikogumik.* Avita.

Rüütel, I. (1999). Laps ja folkloor. M. Vikat (koost), *Laps ja folkloor* (lk 7-21). TPÜ Kirjastus.

Rüütel, I. (2012). *Eesti uuema rahvalaulu kujunemine.* Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus.

Sarv, V. (2002). Rahvaviiside kogumisest Eestis 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses. U.Lippus (koost), *Rahvuslikkuse idee ja eesti muusika 20. sajandi algupoolel* (lk 270-315). EMA.

Suits, J. (2014). *Pärimuslikud laulumängud lastele.* MTÜ Pärimusmuusika Keskus.

Suits, J. (2018). *Pärimuslikud laulumängud lastele II.* MTÜ Pärimusmuusika Keskus.

Lisa 1. Repertuaar

1.1 “Paista, pävakene”

H I 1, 91 (3) < Kadrina khk. - Kaarel Kleinmann (1889)

Paista, pävakene

Kadrina

Paista, paista, pävakene,
 heledaste, ilmakene!
 Paista minu pärja piale.
 Äestaja äkke piale,
 kündija kübara piale,
 vahimehe värava piale,
 kubja uue kuue piale.

1.2 “Kokku, koorekene!”

RKM, Mgn. II 442 d < Põltsamaa raj., Lalsi kn., Leie k. (Kolga-Jaani khk.) – E. Liiv
 Kirjandusmuuseumi ekspeditsioonil 1961. a. < Liidia Kampus, s. 1898.a

Kokku, koorekene!

Tori

Kokku, kokku, kooreke,
 midadi-mädadi, männake!
 Kibadi-kobadi okku mingu,
 midadi-mädadi mättad tulgu,
 taevast tulgu, sisse mingu,
 ümmer männa mitsa-matsa,
 leiva peale litsa-latsa,
 ah, ah, ah, ah!
 Lastel löbus tantsu lüia,
 võid ja pehmet leiba süia,
 ah, ah, ah, ah!

1.3 “Klopandi”

Üles kirjutanud U. Toomi Muhu khk, Piiri ja Nantse k.

Klopandi

Muhu

Refr.

Klo-pan-di, klo-pan-di, klo-pan-di su kran-nan-di, sen-ti-men-ti soo-ja, soo-jää-ru jän-nan-di,

Klopandi, klopandi, klopandi su krannandi,
sentimenti sooja, soojäaru jännandi,
kute klessu sannandi, sannandi su krannandi.

Russandi...
Kükandi...
Kummardi...
Pistandi...
Aspeldi...
Keridi...
Ömmeldi...

1.4 “Ingliska”

ERA II, 190 (4) < Kuusalu khk, Kolga v, Kiiu-Abla k – Herbert Tampere < Arnold Silberg, 36 a
(viul) ja Martin Siiberg, 37 a (harmoonik) (1936)

Ingliska

Kuusalu

5

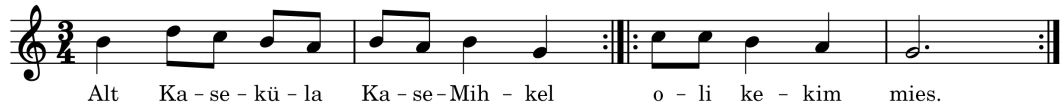
9

1.5 “Labajalg”

EKRK, Fon. 105 (a27) < Muhu, Simiste k. - Urmas Oras < Ludmilla Luht (14.08.1983)

Labajalg

Muhu

Alt Ka - se - kü - la Ka - se - Mih - kel o - li ke - kim mies.

Jalas olid temal nahkpüksid,
puupöörad ies.

Raudregi ja vasktallad,
nahknaelad sies.

1.6 “Üks ühte ja kaks ühte”

RKM, Mgn. II 1661 d < Rannu khk., Lapetukme k. - I. Rüütel 1970 < Veera Soo, 65 a

Üks ühte ja kaks ühte

Rannu

Üks üh - te, kaks üh - te, kolm, ne - li, viis, kuus üh - te.

Jah, jah, jah, tõ - si, tõ - si, tõ - si, et sa o - led häs - ti õp - pi - nud!

Üks kahte, kaks kahte, kolm, neli, viis, kuus kahte.

Üks kolme...
Üks nelja...
Üks viite...
Üks kuute..

1.7 “Kee, pada!”

RKM, Mgn. II 442 d < Põltsamaa raj., Lalsi kn., Leie k. (Kolga-Jaani khk.) – E. Liiv
Kirjandusmuuseumi ekspeditsioonil 1961. a. < Liidia Kampus, s. 1898.

a.

Kee, pada!

Kolga-Jaani

Kipi, kipi, kotla,
vaari, vaari, vatla!
Mehed metsast tulevad,
poisid puida raidumast,
naised nairid kakkumast,
tüdrukud äestamast.

Kee, kee, supikene,
liigu, liigu, lemekene,
et saaks lauale sind panna,
pere tuleb, tühi kõht.

1.8 “Veeri, päivakene!”

Sõnad: H IV 3, 830 (14) < Puhja khk. - D. Schmidt < Ann Sirel (1888)

Viis: EÜS II 442 (180) < (?) Kodavere khk., Peipsiäärne v., Varnja k. - A. Liiv & J. Raja < Kadri
Katsan, 67a (1905)

Veeri, päivakene

Puhja/Kodavere

Veeri, veeri, päivakene.
Veeri alla vete pääle,
lase mõtsalatva mööda.
Veeri sinna kus su velle,
sõõri sinna kus su sõtsi.
Veeri velle aida pääle,
sõõri sõtsi kirstu pääle.
Sinna päiva oodatakse,
seal on päival palju tööda.

Lisa 2. Kontserdi kuulutus

Pärimusringi kontsert
Meelespea rühma emadele

**PAISTA,
PÄÄVAKENE**

9. mai
16.30

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Leiki Sild,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Meelespea” rühma pärimusringi kontsert “Paista, päävakene” Puhja lasteaias “Pääsusilm”, mille juhendaja on Celia Roose, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Leiki Sild

24.05.2024